

Демчук Оксана Андріївна
аспірант Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м.Івано-Франківськ

ВПЛИВ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ НА НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасна педагогіка доводить, що кожен учень, якщо у нього відсутні органічні пошкодження нервової системи, може успішно вчитися в школі. Чому все ж таки не всім дітям вдається досягти цього? Чому у кожній школі є учні, яким досить важко вчитися, які не засвоюють навчальну програму, для яких школа залишається неприємною згадкою?

Причини шкільних невдач можуть бути дуже різними і складними. До них відносять такі чинники як відсутність інтересу до навчання, погана поведінка в школі, важка атмосфера в сім'ї, тривала хвороба, недоліки в навчально-виховному процесі.

Складний характер причин невдач учня в шкільному навчанні відмічають всі дослідники. Одні схильні бачити основну цих причину в поганих соціально-економічних умовах життя учнів. Інші вважають, що «корінь зла» потрібно шукати в дефектах біопсихологічної підготовленості учнів. Треті бачать причину в недосконалості школи. То що ж все-таки не дозволяє «потенційним геніям» досягти успіхів?

Під час навчання в школі дитина може знаходитись під впливом цілого комплексу мотивів, найбільш вагомими, що спонукають до навчання є прагнення до знань та інтерес до процесу їх здобування.

Наявність в учнів прагнення до пізнання нового – одна з найголовніших умов здійснення навчально-виховного процесу. Пізнавальний інтерес не тільки сприяє розвитку інтелекту, але також є рушійною силою вдосконалення особистості загалом. Однак і тепер трохи менше половини учнів не мають позитивної мотивації до навчання. У чому причина такого ненормального

становища? Традиційна система освіти з надмірно автократичною, примусовою бюрократизованою системою, неминуче продукує нудьгу і страх. Школа нерідко стає джерелом кошмару, що вбиває жагу пізнання, гасить емоції, відбиває бажання до чого б то не було. В такій ситуації учень досить часто зазнає невдачі, і оскільки перебуває в ній довго, то, як правило, упокорюється.

У молодшому шкільному віці провідною діяльністю є навчально-пізнавальна діяльність – в ній формуються основні вікові новоутворення. Саме в цій діяльності діти прагнуть досягнути успіхів. Для молодших школярів є характерним зростання прагнення до досягнень, Тому провідним мотивом діяльності дитини на цьому віковому етапі є мотив досягнення успіху. Доведено, що він відіграє системоутворюючу роль у становленні мотиваційно-вольової, емоційної, та когнітивної сфер особистості.

У дітей з високою успішністю яскраво виражена мотивація досягнення успіху – бажання добре виконати завдання, що поєднується з мотивацією отримання високої оцінки або схвалення дорослих. У школярів початкових класів з низькою успішністю мотив досягнення виражений значно гірше, а в ряді випадків взагалі відсутній.

Іноді зустрічається інший різновид цього мотиву – мотив уникнення невдачі. За даними Т. Партико, він досить характерний для сучасних молодших школярів. Цей мотив характеризується бажанням уникнути неспокою, негативних емоцій, тривоги перед можливими помилками, неуспіхом та можливими санкціями з боку дорослих.

Мотив уникнення невдач властивий як добре встигаючим, так невстигаючим учням молодших класів. Але до закінчення початкової школи у останніх він досягає значної сили, оскільки мотив досягнення успіху у них практично відсутній. Майже чверть невстигаючих третьокласників негативно ставиться до навчання із-за того, що у них переважає мотив уникнення невдач.

При мотивації уникнення невдачі дитина не в змозі досягнути успіхів, у неї формуються негативні риси особистості. Виникає цей мотив на підставі шкільної

неуспішності, а реакція дорослих на неї підкріплює його формування. Результатом цього процесу є формування так званої набутої безпорадності.

У школяра набута безпорадність проявляється у всіх аспектах: знижується інтерес до навчання, не помічаються власні успіхи, навіть якщо вони все ж таки іноді трапляються, наростає емоційне напруження.

Невстигаючий учень може вважати, що причиною його поганих оцінок є відсутність здібностей, низький рівень інтелекту, і в цьому випадку його безпорадність, обумовлена внутрішньої причиною, стабільна і загальна, оскільки така оцінка своїх здібностей може обумовити не тільки відставання по всіх предметах, але і невдачі в майбутньому. В іншому випадку він може вважати, що його неуспішність пов'язана з поганим самопочуттям або є наслідком перевтоми, і тоді безпорадність, хоча і визначається внутрішньою причиною і поширюється на всі види діяльності, не є сильною – відпочинок і зміцнення здоров'я збільшують імовірність поліпшення успішності. Причини неуспішності можуть приписувати також і зовнішнім обставинам, але і в цьому разі безпорадність виявиться стабільною і відноситься до всіх навчальних предметів – якщо невдачі пояснюються завищеними вимогами педагогів.

Незалежно від того, з якої причини погіршується успішність молодшого школяра, позиція вчителя відіграє важливу роль у подоланні або закріпленні забутої безпорадності. Вдумливий, доброзичливий підхід учителя, змістовна й емоційна допомога учням, позитивне оцінювання, спрямування організації навчальної діяльності на формування мотиваційного циклу школярів – усе це сприятиме повноцінному розвитку мотиваційної сфери молодшого школяра.

Література

1. Айсмонтас Б. Б. Педагогическая психология: Программа курса. Методические рекомендации. Словарь терминов и понятий. – М.: МГППУ, 2004. – 80 с.
2. Діагностика навчальної мотивації: збірник методик / Л.Здубко, Л.Гриценюк. – К.: Шк.світ, 2011. – 128 с.

3. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник – К. : Либідь, 2005. – 400 с.
4. Калошин В.Ф. Про навчену безпорадність // Початкова школа. – 1994. – № 9-10. – С. 49-52.
5. Поддьяков А.Н. Противодействие обучению и развитию как психолого-педагогическая проблема // Вопросы психологии. - 1999. - № 1. - С. 13-20.